

NIEDZIELNIK - DODATEK **SIERPIEŃ 2024 r.**

PARAFIALNE SPOTKANIA Z HISTORIĄ

W tym roku obchodzimy 610. rocznicę lokacji Zagnańska oraz 360. rocznicę powstania naszej parafii. W czasie festynu parafialnego odbędzie się RODZINNY KONKURS na temat historii parafii i Patronki św. Rozalii. W dodatku do Niedzielnika prezentujemy informacje, które pomogą przygotować się do turnieju. Serdecznie zapraszamy do wspólnej zabawy.

Powstanie parafii w Zagnańsku

W XVII wieku Zagnańsk był już dość dużą osadą liczącą około 1000 mieszkańców. Posiadał również nadany przez króla Jana Kazimierza w roku 1658 przywilej zapewniający bezpieczeństwo mieszkańcom i opiekę władcy. Dlatego właściciel tych ziem - biskup krakowski Andrzej Trzebicki 9 sierpnia 1664 roku erygował parafię w Zagnańsku i zarządził budowę kościoła.

Powstanie nowej wspólnoty potwierdzają dokumenty nadane w Kielcach 19 października 1668 roku. Dowiadujemy się z nich, że parafia została powołana do życia w trosce o wiernych, którzy należeli do parafii w Tumlinie: „(...) z powodu odległości miejsca, nie mogą dogodnie odwiedzać swojego kościoła parafialnego w każdą niedzielę i święta dla wysłuchania Mszy świętej i dla przyjęcia sakramentów, postanowiliśmy wznieść i powołać nowy kościół parafialny we wspomnianej wsi Zagnańsko, pod wezwaniem św. Rozalii Dziewicy i św. Marcina Biskupa i Wyznawcy, odłączony i oddzielony od kościoła tumlińskiego”.

Biskup Andrzej Trzebicki herbu Łabędź - sekretarz królewski i podkanclerzy wielki koronny, z własnych funduszy wybudował nasz kościół: „(...) mający posadzkę ciosową. Długość kościoła wynosiła 42 łokcie, szerokość 18 łokci, wysokość 15 łokci”. Tablica, znajdująca się w świątyni, zawiera informację o konsekracji dokonanej przez biskupa fundatora 30 maja 1677 r.

Wykuty napis w języku łacińskim głosi, m.in.: „1677 roku, dnia 30 maja. Najjaśniejszy i najdostojniejszy Andrzej Trzebicki, z łaski Bożej i Stolicy Apostolskiej, biskup krakowski, książę siewierski konsekro-

wał ten kościół na cześć i chwałę Boga wszechmogącego i dla uczczenia **świętej Rozalii Dziewicy** i **świętego Marcina Biskupa i Wyznawcy ...**”.

Herb fundatora kościoła

4 września to dzień naszej Patronki św. Rozalii (nazywanej także Małą Świętą — la Santuzza) - potomkini Karola Wielkiego, która porzuciła życie dworskie i mieszkała w górskiej jaskini.

Święta Rozalia

Według starej opowieści urodziła się w zamku Olivella w sycylijskim Palermo około 1130 roku, jako córka księcia Sinibalda, służącego królowi Normanów - Rogerowi II. Przed urodzeniem dziecka matka otrzymała we śnie nakaz z nieba, aby nadała córce imię Rozalia, będzie ona bowiem najpiękniejszym kwiatem rodu i wyspy. Miał to być również proroczy symbol życia pokutnego (kolce róży) i niewinności (biel lilii).

Mając czternaście lat, gdy rodzice próbowali ją przekonać do małżeństwa z kandydatem z królewskiego rodu, opuściła pałac i zamieszkała w grocie nieopodal Palermo. Jako pustelnica, w ścisłej łączności z Bogiem, prowadziła życie pełne modlitwy, pokuty i wyrzeczeń.

Po pewnym czasie zmieniła miejsce pobytu, przenosząc się w okolice Monte Pellegrino. Nieprzyzwyczajona do surowego życia zmarła młodo, prawdopodobnie **4 września** 1160 r. (inne źródła podają rok 1165).

Kult św. Rozalii

Według podań z okolic Palermo kult Rozalii powstał dość wcześnie, jednak rozwinął się dopiero w XVII wieku. 15 lipca 1624 roku odkryto w jednej z grot szczątki św. Rozalii i uroczyste przeniesiono do katedry w Palermo. Jak podają żywoty świętej, ciało Jej zostało w naturalny sposób zmumifikowane przez krople wody kapiące ze sklepienia jaskini.

Woda, ściekając na ciało, pokryła je rodzajem powłoki przezroczystej jak alabaster: *Bowiem krople wody z kamienia pieczary, w której żyła, kapiąc i w kamień się obracając, ciało otoczyły, pochowały, zamknęły - jak bursztyn świeży (zasklepia) żyjątko - i nad nim kamień na dwie dobre piędźi gruby jak grobowiec jakiś znaczny wybudowały. W tym to grobie godnie pochowane i ludziom niewiadome leżało (...)* *ciało św. Rozalii* (O. Fryderyk Szembek, Informatia Krotka, Toruń 1630).

Podanie głosi, że podczas znalezienia relikwii miała ustać zaraza, która wówczas nękała Palermo i całą okolicę. Od tego czasu zaczął się kult, a św. Rozalia jest wzywana jako patronka chroniąca od zarazy. Czterdzieści dni później w innej grocie (według podań pierwszym miejscu pobytu Rozalii) odkryto na ścianie wyrzyty ręką świętej napis: ***Ja, Rozalia, córka Sinibalda, postanowiłam żyć w tej grocie dla miłości mego Pana, Jezusa Chrystusa.***

Scena przedstawia św. Rozalię w adoracji dzieciątka Jezus

Przedstawione informacje pochodzą z żywotów świętej, pisanych głównie w XVII wieku, które w znacznej mierze opierają się na miejscowych podaniach i legendach. Pewne jest to, że św. Rozalia żyła w XII wieku i założyła pustelnię w grocie w okolicach Palermo na Sycylii.

Nasza Patronka św. Rozalia jest jedyną świętą o tym imieniu, które zapewne powstało z połączenia łacińskich słów: rosa – róża i lilium – lilia. Nawiązuje ono do wspomnianego podania mówiącego o narodzinach świętej.

Imię św. Rozalii wpisał do *Martyrologium Rzymskiego* papież Urban VIII w 1630 r., a 4 września wyznaczono na Jej doroczne wspomnienie w liturgii.

Atrybutem Świętej są: czaszka, grotę, w której mieszkała, wieniec z róż, lilia, księga, krzyż, różaniec. Przedstawiana jest jako dziewczyna (pokutnica) w stroju z epoki. Wzywana w obronie przed zarazami i chorobami zakaźnymi, to także patronka: Palermo, Sycylii, Wenezueli.

Kult św. Rozalii w Polsce

Do Polski relikwie św. Rozalii sprowadzono staraniem jezuitów 25 lipca 1630 r.

Początkowo znajdowały się tylko w krakowskich kościołach pod wezwaniem: św. Barbary oraz św. Piotra i św. Pawła.

Obecnie w Polsce święta Rozalia jest patronką w osiemnastu parafiach, a w niemal 290 innych wspólnotach i muzeach na terenie kraju znajdują się poświęcone jej kapliczki, feretrony, obrazy, relikwie, figury, płaskorzeźby i freski.

Św. Rozalia żegna się z rodziną

Św. Rozalia przyjmuje krzyż

Św. Rozalia w świątyni

Ołtarz świętej Rozalii del Pellegrino został wykonany z drewna w XVII wieku. Centralne miejsce zajmuje obraz przedstawiający modlącą się do Matki Boskiej św. Rozalię, która ubrana jest w białą suknię, zieloną tunikę i błękitną opończę. Na głowie srebrzy się książęca korona. U stóp naszej patronki leży otwarta książka z krzyżem włożonym między karty. Matka Boska z Dzieciątkiem unosi się w chmurach i spogląda na swoją służebnicę. Na łukowatym zwieńczeniu obrazu umieszczono srebrny kartusz z napisem *St. Rosalia ora pro nobis (Św. Rozalio módl się za nami)*. Nad kartuszem widnieje promienista gloria ze splecionymi literami SR (Santa Rosalia). Całość wykonano z wielkim smakiem i kunsztem. Na zielonym tle ołtarza umieszczono złożone ozdoby roślinne. Kiedyś na miejsce tego ołtarza stało drewniane, pozłacane w środku tabernakulum, w nim przechowywany był Najświętszy Sakrament podczas 40 godzinnego nabożeństwa. Po wykonaniu ostatnich prac konserwatorskich ołtarz nabrał nowego blasku.

Św. Rozalia w świątyni

Na wschodniej części kopuły frontальной na obrazach przedstawione są trzy sceny z życia św. Rozalii. Polichromię w stylu neobarokowym na zlecenie ks. Józefa Piwowarczyka wykonali w latach 1978- 79 Kazimierz Morway, Jadwiga i Jerzy Sznajderowie.

Ołtarz św. Rozalii w naszym kościele

Święta Rozalia w Zagnańsku

Obraz Patronki parafii - św. Rozalii - zasłynął jako cudowny podczas epidemii tyfusu i cholery na Kielecczyźnie w pierwszej połowie XIX wieku. Dlatego w tym okresie kult św. Rozalii w naszym kościele bardzo się rozwinął. Świadczą o tym wpisy w źródłach kościelnych. W sporządzonym przez ks. Izydora Grellę w 1872 r. opisie kościoła czytamy: *„Do weselszych chwil Kościoła zaliczyć ośmielam się te ciągle zamawiane Nabożeństwa przez okolicznych mieszkańców przed ołtarzem Świętej Rozalii - Patronki od morowego powietrza - albowiem podczas grasujących często chorób: cholery, powietrza, tyfusów, zarazy na bydło i ogólnego pomorku - pobożni formując się w znaczne oddziały, wśród pieni pobożnych na ustach i duszy, wśród chorągwi i odgłosu parafialnego bębna, przyciągając wśród znoju, kurzawy i upału do Zagnańska, a padając na kolana przed Ołtarzem Świętej Rozalii - błagają Boga, aby za przyczyną tej Świętej Pustelnicy, nieszczęścia chorób raczył od nich oddalić, karę za grzechy zasłużoną darować (...). Corocznie prawie Obywatele Kielc zebrawszy się licznie, bo po 800 razem, pod przewodnictwem Duchownym jednego z Xięży Wikaryuszów Kieleckich, przychodzą tu na Nabożeństwo do Świętej Rozalii szukając pociechy duszy i oddalenia wszelkich niepowodzeń i nieszczęść, jakie cudowna Opatrzność na grzeszników zsyła”*

Trzydzieści lat później ks. A. Czarkowski zanotuje: *„Na ten odpust zaprasza się księży z sąsiednich parafii i przychodzą kompanie z sąsiednich parafii, bo obraz św. Rozalii lud uważa (że) jest cudowny, bo wielu doznało łask od Boga, szczególnie podczas epidemii cholery”*.

Relikwie św. Rozalii w Zagnańsku

W niedzielę, 15 listopada 1970 roku, biskup sufragan kielecki dr Edward Materski przekazał relikwie patronki św. Rozalii do kościoła. W dokumentach parafialnych czytamy: „(...) *oficjalnie przekazaliśmy miejscowemu proboszczowi ks. kanonikowi Janowi Kurczabowi, relikwie św. Rozalii, patronki tutejszego kościoła, osobiście przywiezione przez Nas z Rzymu na prośbę wspomnianego księdza kanonika. Relikwie te, umieszczone w nowo sporządzonym relikwiarzu, po uczczeniu przez zebrane duchowieństwo, zostały przeniesione w procesji do kościoła. Uroczystość zgromadziła wielką liczbę parafian (...)*”. Na zakończenie ksiądz biskup polecił opiece św. Rozalii całą parafię.

Relikwiarz wykonany jest z połączanego metalu w kształcie krzyża ustawionego na okrągłej podstawie. Na trzonie znajduje się metalowy talerzyk, wyżej umieszczona jest ozdobiona wieńcem z rubinów puszką z relikwiami św. Rozalii. Górne ramiona krzyża znajdują się na tle utworzonym przez symbole czterech Ewangelistów.

Kult naszej Patronki widoczny jest także poza świątynią, np. w miejscowości Chrusty stoi kapliczka pochodząca z drugiej połowy XVIII wieku. Wewnątrz znajduje się postać świętej Rozalii, która przedstawiona jest w formie drewnianej, polichromowanej rzeźby o wysokości 89 cm. Wykonana została w stylu późnobarokowym przez nieznanego artystę lokalnego.

Święta stoi na niskim piedestale z prawą nogą lekko wysuniętą, zgiętą w kolanie, podpartą o podwyższenie: lewa ręka jest podniesiona na wysokość piersi, równoległa do niej prawa, nieco opuszczona, zgięta i wysunięta; głowa – o młodych rysach twarzy – skrzycona w kierunku lewego ramienia. Święta ukazana jest w długiej, błękitnej sukni o zawiniętych do łokci rękawach, sięgającej do bosych stóp, podszytej białą tkaniną oraz w silnie pofałdowanym, ciemnoczerwono - ugrowym płaszczu na plecach, przerzuconym przez biodra na brzuch. Włosy ma zaczesane do góry - pukle są bordowe, takie same usta, a karnacja różowa.

Obecność naszej patronki widoczna jest do dziś. Przykładem może być przekazanie przez rodzinę ppłka Mieczysława Białkiewicza, jako wota dziękczynne za opiekę św. Rozalii, jego odznaczeń, zdobytych podczas II wojny światowej. Mieczysław Białkiewicz urodził się 20 grudnia 1919 r. w Zagnańsku i został ochrzczony w naszym kościele parafialnym.

W 2011 r. jako dar dziękczynny, rodzina Państwa Grudzieckich przekazała do kościoła chorągiew, przedstawiającą z jednej strony wizerunek Ojca Świętego, a z drugiej św. Rozalię.

610. rocznica lokacji Zagnańska

Miejsce, w którym wszystko się zaczęło...

Teren dzisiejszego Zagnańska to część dawnej puszczy, którą ks. I. Greła opisuje: *„(...) w miejscu dzisiejszej wsi (Zagnańsk) i kościoła były wielkie lasy, bory i knieje dzikiego zwierza schronienie, stopa ludzka rzadko tu kroczyła – niekiedy tylko skrzydlate drapieżne jastrzębie i orły szybujące wysoko nad knieją dawały znać, że im te puszcze nie obce, od czasu do czasu zbłąkany myśliwiec nawiedzał zarośla odludne i parowy nietykalnych tych obszernych lasów i borów ciągnących się od miasta Opatowa aż prawie do Końskich”*. Podczas kształtowania się terytorium państwa ziemie te, jak wynika z zapisów w Kronice Galla Anonima, weszły w skład Polski jako jeden z siedmiu okręgów administracyjnych – prowincja sandomierska (ziemia sandomierska, później województwo sandomierskie). W XI wieku książę Władysław Herman nadał te ziemie biskupom krakowskim, a uzyskał je prawdopodobnie biskup Lambert III. Był to obszar obejmujący niemal 1600 km².

Pierwsza wzmianka o zagospodarowaniu ziem Zagnańska

Najstarsza pisana wzmianka dotycząca Zagnańska pochodzi z początków XV wieku i związana jest z działaniami biskupów krakowskich zmierzającymi do zasiedlenia tych terenów.

Pewną wskazówką może być legenda o pochodzeniu nazwy Zagnańsk. W przekazach ustnych i kronikach wiąże się ona z działaniami duchownych, którzy krnąbrnych, nieposłusznych poddanych przenosili z innych swoich ziem, w nieprzebyte bory, aby tutaj karczowali lasy i zakładali nową osadę.

Książd Izydor Grella w 1872 r. przytacza podanie, które usłyszał od parafian: *„(...) Takich to psotników z ludnych wiosek swoich (biskupi krakowscy) wydalali, wyganiali, zaganiali w jakieś puste miejsca, a najwięcej miało się to odbywać z Klucza Siewierskiego do Klucza Samsonowskiego, a te przybysze tak wygnani dopiero o sobie myśleć musieli – nietykalne lasy rąbali, pnie karczowali, czyste i urodzajne grunta urządzali, domki małe z chrustu i drzewa budowali i tak początkowo małą osadę utworzyli”*.

Ksiądz F. Navarra w swojej książce „Monografia kościołów diecezji kieleckiej” sugeruje, że ziemie te były zamieszkane, ale na skutek napadów tatarskich i wojen prowadzonych między książętami dzielnicowymi ludność rozproszyła się, szukając schronienia w lasach, żyjąc w ukryciu.

W 1379 r. biskup Florian Mokrski nadał akt lokacji dla Tumlina, a: *„Rabusiów zaś, włóczących się po okolicznym lesie sposobem obławy zagnali do miejscowości, zwanej z tej przyczyny Zagnańskiem i tam poddał ich pod ścisły dozór sołtysa, zbudował dla nich kaplicę, przeznaczył dla nich zakonnika do umoralnienia ich obyczajów, z poleceniem karczowania lasów na pole”*.

Lokacja Zagnańska

Najstarsza pisana wzmianka dotycząca Zagnańska pochodzi z 3 lutego 1414 roku - akt lokacji sporządzony w Krakowie. „Zagnańsko – wieś nad rzeką Bobrzą (...) **1414 rok** – biskup krakowski Wojciech Jastrzębiec *„pragnąc podnieść dwie pustką stojące posiadłości („duas hereditates deserta”) stołu biskupiego nadaje niejakiemu Augustynowi, sołtysowi z Woli, sołtystwo we wsi „Augustinowo Zagnansko”, w której ma osadzić 16 łanów kmiecych. i dwa sołtysie”*.

Czy była to ponowna lokacja Zagnańska, czy tylko zagospodarowano przygotowane pod zasiedlenie grunty ziemi uprawnej, wcześniej wykarczowane?

Pierwszy opis Zagnańska

Pierwszy dość szczegółowy opis Zagnańska odnajdujemy w dziele Jana Długosza „Liber Beneficiorum” z roku 1470. Czytamy w nim, m.in. że Zagnansko to wieś należąca do biskupów krakowskich, płacąca dziesięcinę o wartości do 10 grzywien wiceprepozyturze kieleckiej (wiceprepozytowi kolegiaty kieleckiej - tytuł proboszcza kolegiaty). W przytoczonym dziele Jana Długosza jest także informacja dotycząca działającej tutaj karczmy.

W XVI wieku Zagnańsk jest wsią należąca do biskupów krakowskich, położoną w województwie sandomierskim, powiecie checińskim, kluczu kieleckim, parafii kieleckiej.

Po erygowaniu 11 maja 1599 r. parafii w Tumlinie Zagnańsk wszedł w jej skład na okres 65 lat.

Przygotował Roman Piskulak